
RECENZIA CĂRTII *LA VILLE STATIONNAIRE* Argumente pentru o schimbare de paradigmă în dezvoltarea urbană

LA VILLE STATIONNAIRE BOOK REVIEW Arguments for a Change of Paradigm in Urban Development

Andrei-Alexandru CORBET-NITS

andreicorbet.drd21@uauim.ro

Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București, RO
“Ion Mincu” University of Architecture and Urban Planning Bucharest, RO

Rezumat

Volumul *La ville stationnaire. Comment mettre fin à l'étalement urbain?* scris de Philippe Bihouix, Sophie Jeantet și Clémence De Selva are ca punct de pornire legea „Climat et Résilience” (Climă și Reziliență), intrată în vigoare în Franța în anul 2021. Deși actul normativ este menit să producă o evoluție a cadrului construit favorabilă tranziției ecologice, el creează deja dificultăți de aplicare. Autorii susțin, însă, că obiectivele legii sunt insuficiente și propun măsuri și mai dure de reducere a impactului orașelor asupra mediului, astfel încât să se limiteze drastic posibilitatea de construire pe terenuri care nu au fost anterior artificializate și fără alternativa de compensare ecologică permisă în prezent.

Măsurile, autoritare și controversate, propuse de Bihouix, Jeantet și De Selva pentru cazul francez sunt teoretic aplicabile la nivel european și în orice stat cu grad de

Abstract

The volume *La ville stationnaire. Comment mettre fin à l'étalement urbain?* authored by Philippe Bihouix, Sophie Jeantet and Clémence De Selva takes as its starting point the French “Climat et Résilience” (Climate and Resilience) law, which came into force in 2021. Although the act aims to produce a shift in the built environment favourable to the ecological transition, it is already creating difficulties in implementation. However, the authors argue that the objectives of the law are insufficient and propose even more drastic measures to reduce the environmental impact of towns and cities, in order to severely limit the possibility of building on land that has not previously been artificialised and without the currently allowed alternative of ecological compensation.

The authoritarian and controversial measures proposed by Bihouix, Jeantet and De Selva for the French case are theoretically applicable at European level and in any

dezvoltare similar. Oportunitatea aplicării lor devine, însă, problematică atunci când eforturile de protecție a mediului intră în conflict cu aspirațiile economice ale cetățenilor. Levierul de acțiune fiind în principal modul de dezvoltare al orașelor, această lucrare prezintă interes pentru toți actorii implicați în procesul transformării cadrului construit.

Cuvinte cheie: artificializarea terenurilor, extindere urbană, urbanizare sustenabilă, arhitectură sustenabilă, gestionarea resurselor

Contextul publicării

Volumul *La ville stationnaire. Comment mettre fin à l'étalement urbain?*, scris de Philippe Bihouix, Sophie Jeantet și Clémence De Selva, pornește de la o serie de decizii politice asumate de convenția-cadru a Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice în urma Acordului de la Paris (UNFCCC, 2015). În contextul urgenței ecologice cauzate de schimbările climatice, 195 de state s-au angajat să ia măsuri prin care să limiteze creșterea temperaturii medii globale la maxim 2°C peste media globală dinaintea revoluției industriale. În acest scop, Uniunea Europeană și-a stabilit ca obiectiv să atingă neutralitatea emisiilor de dioxid de carbon până în 2050.

Dintre statele europene cele mai implicate în demersurile de reducere a emisiilor de CO₂, Franța a adoptat în 2021 legea „Climat et Résilience” (Climă și Reziliență), prin care se prevede atingerea obiectivului de Zero Artificializare Netă (ZAN) până în 2050. Concret, legea prevede ca extinderea urbană în detrimentul terenurilor agricole și forestiere, încă în plin avânt în 2023, să ajungă la stagnare, fiind în mod ideal înlocuită de un proces de renaturalizare a terenurilor artificializate. Pentru fundamentarea legii, s-au invocat în special:

country with a similar development degree. However, the appropriateness of their application becomes problematic when environmental protection efforts conflict with the citizens' economic aspirations. As the leverage for action is mainly the way cities develop, this publication is of interest to all actors involved in the process of transforming the built environment.

Keywords: land artificialisation, urban extension, sustainable urbanisation, sustainable architecture, resource management

Publishing Context

The volume *La ville stationnaire. Comment mettre fin à l'étalement urbain?*, written by Philippe Bihouix, Sophie Jeantet and Clémence De Selva (2022), starts from a series of political decisions of the United Nations Framework Convention on Climate Change subsequent to the 2015 Paris Agreement (UNFCCC, 2015). In the context of the environmental emergency caused by climate change, 195 countries committed to take measures to limit the increase in global average temperature to no more than 2°C above the global average before the industrial revolution. To this end, the European Union has set itself the goal of achieving carbon neutrality by 2050.

Among the European countries most involved in efforts to reduce CO₂ emissions, France adopted in 2022 the “Climat et Résilience” (Climate and Resilience) law, which is expected to facilitate the achievement of the Zero Net Artificialisation (Zéro Artificialisation Nette in French, or ZAN) objective by 2050. Specifically, the law provides that urban sprawl at the expense of agricultural and forest land, still booming in 2023, should come to a standstill, ideally to be replaced by a process of renaturation of artificialised land. In particular, the law was based on the following arguments:

_poziția sectorului economic al construcțiilor printre poluatorii majori;
_efectul de seră agravat de traficul auto, care la rândul său crește din cauza extinderii urbane;
_raritatea și caracterul finit al resurselor materiale;
_scăderea capacității productive a terenurilor agricole și forestiere (și implicit a rezilienței statului) ca urmare a urbanizării.

Astfel, efectele legii ZAN ar trebui să fie favorizarea densificării urbane și a renaturalizării/reconstrucției ecologice a unor medii artificializate astfel încât să se ajungă, la nivel național până în 2050, la menținerea sau creșterea suprafeței de teren agricol, forestier sau natural. Obiectivul este în același timp ambițios și greu de atins, ținând cont de sporul demografic pozitiv și de economia care favorizează extinderea metropolelor. Autorii eselui, însă, consideră că obiectivele ZAN sunt insuficiente, iar prin acest volum justifică nevoia de a merge și mai departe, obiectivul recomandat de ei fiind Zero Artificializare Brută (ZAB) – interzicerea (aproape totală) a urbanizării compensate prin reconstrucție ecologică în afara sitului.

Despre autori

Philippe Bihouix este inginer, specialist în resurse minerale și ocupă în prezent funcția de director general al Architecture Recherche Engagement Post-carbone (AREP)¹. Ca eseist, acesta a devenit cunoscut publicului francez pentru pledoaria sa în favoarea unei societăți mai puțin tehnologizate (Bihouix, 2014). Mai recent, a publicat o critică a mitului tehnologiei salvatoare (Bihouix, 2019), denunțând excesele globalizării și ale digitalizării, respectiv încurajând revenirea la un model economic circular mai teritorializat și sustenabil. Ultimul său eseu publicat le are în calitate de co-autoare pe Sophie Jeantet (arhitect-urbanist, cu o experiență de peste două decenii ca șef de proiect de regenerare și dezvoltare urbană) și pe Clémence De Selva (arhitect și consilier pe probleme de amenajare urbană durabilă).

_the position of the construction industry among major polluters;
_the greenhouse effect aggravated by motorised traffic, which in turn increases due to urban sprawl;
_the scarcity and finiteness of material resources;
_the decreasing productive capacity of agricultural and forest land (and hence the resilience of the state) due to urbanisation.

Thus, the effects of the ZAN law should be to encourage urban densification and the ecological renaturation/reconstruction of artificialised environments so as to achieve, at national level by 2050, a maintained or increased agricultural, forest or natural land surface. This objective is both challenging and difficult to achieve, given the positive demographic growth and the economy favouring the expansion of metropolitan areas. The authors of the essay, however, believe that the ZAN targets are insufficient, and throughout this volume they justify the need to go even further, by recommending the target of Zero Gross Artificialisation (ZAB) - a ban on (almost) all urban expansion compensated through off-site ecological reconstruction.

About the Authors

Philippe Bihouix is an engineer, a mineral resources specialist who currently holds the position of chief executive of Architecture Recherche Engagement Post-carbone (AREP)¹. As an essayist, he has become known to French audiences for his advocacy of a less technologized society (Bihouix, 2014). More recently, he has published a critique of the myth of salvation through technology (Bihouix, 2019), denouncing the excesses of globalization and digitization while also encouraging a return to a more territorialized and sustainable circular economic model. His latest published essay is co-authored by Sophie Jeantet (architect and urban planner with more than two decades of experience as a project manager in urban renewal and development), as well as Clémence De Selva (architect and advisor on sustainable urban planning).

Pledoarie pentru orașe staționare

Autorii susțin că metropolele vor continua să consume mai multe resurse energetice decât vor produce, că nici realizând construcții pasive, nici construind aproape exclusiv din lemn nu vor ajunge resursele energetice pe termen lung, iar renaturalizarea va fi foarte dificil de implementat. Pentru a împăca stagnarea fondului construit cu nevoia de spațiu a populației, Bihouix et al. (2022) propun o abordare autoritară, prin constrângeri impuse de lege asupra populației:

- _Suprataxarea locuințelor insuficient ocupate;
- _Obligativitatea îmbunătățirii performanței energetice a fondului construit (dincolo de ce este deja legiferat);
- _Mutualizare, punere la comun a cât mai multor spații;
- _Impunerea telemuncii parțiale pentru a elibera imobile de birouri care să fie convertite în locuințe;
- _Relocarea funcționarilor statului dinspre orașe mari spre orașe mici cu multe locuințe neocupate.

Așa cum este de așteptat, prin propunerile sale categorice, lucrarea de față intră în contradicție cu alte lucrări având ca subiect dificultatea împăcării dezvoltării economice cu protecția mediului. De exemplu, în calitate de statistician specializat în probleme de mobilitate, Orfeu (2008) avertizează asupra problemelor inerente orașelor cu densitate construită mare (scăderea calității vieții, malthusianism rezidențial și segregare socială), argumentând că extinderea funcțională a teritoriului practicat de indivizi nu depinde direct de extinderea morfologică a mediului construit.

Urbanistul Jean-Marc Offner (2020) critică, de asemenea, universalitatea soluției densificării, amintind că în Franța, suprafața agricolă a scăzut mai mult prin reîmpădurire sau renaturare decât prin urbanizare și că o direcție de studiu mai fertilă ar fi îmbunătățirea cadrului de viață periurban.

A plea for Stationary Cities

The authors argue that cities will continue to consume more energy resources than they produce, that neither passive building nor constructing almost exclusively from timber will ensure the maintenance of sufficient energy resources in the long term, and that renaturation will be very difficult to implement. In order to reconcile the stagnation of the built stock with the population's need for space, Bihouix et al. (2022) propose an authoritarian approach, through constraints imposed by law on the population:

- _Overtaxing under-occupied dwellings;
- _Obligation to improve the energy performance of the built environment (beyond what is already legislated);
- _Mutualising, sharing as many premises as possible;
- _Imposing partial remote working to free up office buildings that can be converted into housing;
- _Relocating civil servants from large cities to small towns with many unoccupied residential properties.

As expected, this publication, with its categorical proposals, is at odds with other works on the difficulty of reconciling economic development with environmental protection. For example, as a statistician specialising in mobility issues, Orfeu (2008) warns of the problems inherent in densely built areas (declining quality of life, residential Malthusianism and social segregation), arguing that the functional extension of the territory practised by individuals does not depend directly on the morphological extension of the built environment.

Urban planner Jean-Marc Offner (2020) also criticises the universality of the densification solution, pointing out that in France, agricultural land has decreased more through reforestation or renaturation than through urbanisation, and that a more fertile study direction would be the improvement of the peri-urban living environment.

Orașul frugal, de dorit în România contemporană?

Teritoriul României este, pentru moment, considerabil mai puțin antropizat decât al Franței și al Occidentului european în general. Însă, în virtutea recuperării decalajului economic, statul se modernizează – în special prin mari lucrări de infrastructură rutieră – cu ajutorul finanțării aceleiași Uniuni Europene fondate de state care în prezent își revizuiesc în scădere proiectele care ar favoriza creșterea circulației auto. Însă mai mult decât construcția de drumuri și autostrăzi, la artificializarea terenurilor contribuie suburbanizarea masivă din jurul reședințelor de județ dinamice economic, efect al creșterii nivelului de trai și al oglindirii aspirațiilor cetățenilor europeni occidentali.

Putem, oare, aprecia că întârzierea periurbanizării și a dezvoltării infrastructurii în România, statul cu cea mai mică rată de motorizare a populației la nivel european, este un avantaj în tranziția spre o societate mai ecologică, având aici oportunitatea de „a nu repeta greșelile” statelor dezvoltate? Sau dimpotrivă, să estimăm că efortul susținut și sacrificiile unor state europene de a proteja mediul vor fi ne semnificative atâta timp cât ceilalți principali poluatori mondiali (China, India, SUA, Rusia, statele din Golf etc.) nu își vor schimba politicile de dezvoltare?

Concluzii – o dilemă globală

Prin volumul *La ville stationnaire. Comment mettre fin à l'étalement urbain?*, Bihouix et al. (2022) atrag atenția asupra conflictului între menținerea sau aspirația atingerii nivelului de trai și de dezvoltare caracteristic economiilor occidentale și atingerea unor ținte ambițioase, dar necesare pentru protecția mediului – și, prin extensie, pentru supraviețuirea pe termen lung a societății. Asemenea Franței, nici societatea românească nu poate evita dilema ce presupune sacrificarea mediului sau a economiei (în special sectorul construcțiilor și piața imobiliară) pentru

The frugal City, Desirable in Contemporary Romania?

Romania's territory is, for the time being, considerably less anthropised than that of France and Western Europe in general. However, by virtue of narrowing the economic gap, the state is being modernised – notably through major road infrastructure works – with the help of funding from the same European Union founded by states that are currently downsizing their projects that would favour increased car traffic. However, more than just the construction of roads and motorways, the artificialisation of land is being fuelled by massive suburbanisation around economically dynamic county seats, an effect of rising living standards and a reflection of Western European citizens' aspirations.

Can we consider that the delay in peri-urbanization and infrastructure development in Romania, the country with the lowest motorization rate in Europe, is an advantage in the transition towards a greener society, for having the opportunity to „not repeat the mistakes” of developed countries? Or, on the contrary, should we consider that the sustained efforts and sacrifices made by some European countries to protect the environment will be insignificant as long as the other main world polluters (China, India, the USA, Russia, the Gulf States, etc.) do not change their development policies?

Conclusions – A Global Dilemma

Through the volume *La ville stationnaire. Comment mettre fin à l'étalement urbain?*, Bihouix et al. (2022) draw attention to the conflict between maintaining or aspiring to reach the standard of living and development characteristic of Western economies and achieving ambitious but necessary targets for environmental protection - and, by extension, for the long-term survival of society. As in France, Romanian society cannot avoid the dilemma of sacrificing the environment or the economy (especially the construction sector and the real estate market) to allow

a permite supraviețuirea celeilalte. Conținutul acestei lucrări reprezintă o bază fertilă de pornire a unor dezbateri dificile, dar utile și necesare, între arhitecți, urbanști, administrație și investitori în construcții.

the other to survive. The content of this publication is a fertile starting point for difficult but useful and necessary debates between architects, urban planners, public authorities and construction investors.

Referințe/References

Bihouix, P. (2014). *L'Âge des low tech. Vers une civilisation techniquement soutenable*. Paris. Seuil.

Bihouix, P. (2019). *Le Bonheur était pour demain. Les rêveries d'un ingénieur solitaire*. Paris. Seuil.

Bihouix, P., Jeantet, S., & De Selva, C. (2022). *La ville stationnaire. Comment mettre fin à l'étalement urbain ?*. Arles. Actes Sud

Offner, J.-M. (2020). *Anachronismes urbains*. Paris. Presses de Sciences Po.

Orfeuil, J.-P. (2008). *Une approche laïque de la mobilité*. Paris. Descartes & Cie.

Paris Agreement (2015, December 12). United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf

¹ AREP (Architecture Recherche Engagement Post-carbone) este biroul de proiectare din subordinea operatorului feroviar național SNCF din Franța. Biroul furnizează servicii de urbanism, arhitectură, inginerie și design pentru realizarea sau modernizarea gărilor deservite de SNCF și a spațiilor publice adiacente.

AREP (Architecture Recherche Engagement Post-carbone) is the design agency subordinated to the national railway operator SNCF in France. The agency provides urban design, architecture, engineering and design services for the construction or modernisation of SNCF stations and adjacent public spaces.